

УДК 658:338

Михайленко О.В.

канд.екон.наук, доцент

Національний університет харчових технологій

Михайленко О.В.

канд.экон.наук, доцент

Национальный университет пищевых технологий

O.V. Mykhailenko

candidate of economic sciences, associate professor

National University of Food Technologies

**ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ**

**ХАРАКТЕРИСТИКА СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ СОЦИАЛЬНО-
ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОГО
ПОТЕНЦИАЛА**

**PRESENT STATE SOCIO-ECONOMIC INDICATORS OF ECONOMIC
POTENTIAL**

Стаття містить аналіз сучасного стану соціально-економічних показників економіки України, окремих напрямків економічної діяльності. На підставі існуючих поглядів щодо структурної побудови економічного потенціалу та економічної сутності його складових елементів, визначений взаємовплив та взаємозалежність між ними, визначені найбільш вагомі складові економічного потенціалу, що оказують вплив на різноманітні показники його оцінки. В роботі проаналізована динаміка економічних показників, що залежить від

великої кількості чинників. Був охарактеризований стан інвестиційної діяльності, динаміка та структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності, наявність, динаміка та структура джерел фінансування інвестиційної діяльності, що є суттєвою характеристикою інвестиційної активності підприємства, галузі та економіки в цілому.

Ключеві слова: потенціал, структурні складові потенціалу, розвиток економіки, показники діяльності, інвестиції, виробництво.

Статья содержит анализ современного состояния социально-экономических показателей экономики Украины, отдельных направлений экономической деятельности. На основании существующих взглядов относительно структурного построения экономического потенциала и экономической сущности его составных элементов, определено взаимовлияние и взаимозависимость между ними, определены наиболее весомые составляющие экономического потенциала, что оказывают влияние на различные показатели его оценки. В работе проанализирована динамика экономических показателей, что зависит от большого количества факторов. Было охарактеризовано состояние инвестиционной деятельности, динамика и структура капитальных инвестиций по видам экономической деятельности, наличие, динамика и структура источников финансирования инвестиционной деятельности, которые являются существенной характеристикой инвестиционной активности предприятия, отрасли и экономики в целом.

Ключевые слова: потенциал, структурные составляющие потенциала, развитие экономики, показатели деятельности, инвестиции, производство .

This article contains an analysis of the current state of socio- economic indicators of Ukraine's economy, some areas of economic activity. Based on the existing views on the structural construction of economic potential and economic nature of its constituent elements defined interplay and interdependence between them, by the most important components of the economic potential that render effects on various

indicators of its evaluation. The paper analyzed the dynamics of economic performance that depends on many factors. Was the state of the investment, the dynamics and structure of capital investments by sector, presence, dynamics and structure of financing sources of investment, which is an essential characteristic of investment activity of enterprises, industries and the economy as a whole.

Keywords: potential structural components of the building, economic development, performance, investment and production.

Постановка проблеми. Досягнення позитивних тенденцій розвитку економіки, розроблення стратегій управління та планування діяльності підприємств усіх форм власності максимально сприяє послідовному переходу до високорозвиненої соціально орієнтованої економіки інтенсивного типу. Такий перехід базується на застосуванні об'єктивної інформації для визначення та оцінки показників та формуванні збалансованої системи показників, що дозволять відобразити поточний стан та розробити заходи для максимального використання наявних та прихованих соціально-економічних можливостей в майбутньому.

Ефективне функціонування підприємств та інших суб'єктів господарювання залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів впливу, які дозволять якісно розвивати матеріально-технічні, структурно-функціональні, соціально-трудова та інші елементи потенціалу [1]. Визначення можливостей розвитку потенціалу дозволить покращити параметри системи і дозволить мінімізувати втрати зайнятих позицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання оцінки потенціалу суб'єкта господарювання цікавили багатьох вітчизняних (Абалкіна Л.І., Андрійчук В.Г., Ковачева З., Головіна С., Ареф'єва О.В., Василенко Ю.В., Гончарова В.М., Должанського І.З., Донця Ю.Ю., Жарова А.В., Рєпіну І. М., Федоніна О. С., Хохлова М.П.) та зарубіжних економістів (Мак Гоуэн К., Марка Д., Нівен П.Р., Портер М., Райан Б., Бах С., Каплан Р., Нортон Д., Ліндлар Л.).

Методичні підходи оцінки потенціалу та показники, що відображають сутність кожного з підходів передбачають застосування показників виробничо-фінансової діяльності підприємства, галузевих та макроекономічних показників.

Постановка завдання. Отже, метою даного дослідження є вивчення сучасного стану економіки, для подальшого визначення найбільш оптимальних та/або ефективних методологічних підходів щодо формування економічного потенціалу підприємства та шляхів його більш ефективного використання.

При оцінці економічного потенціалу підприємства необхідно враховувати стан його складових частин та визначити взаємовплив та взаємозалежність між ними, визначити найбільш вагомі складові економічного потенціалу, що оказують вплив на різноманітні показники його оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структурна побудова економічного потенціалу поєднує найстійкіші (інваріантні) та змінні (імовірнісні) зв'язки системи [2]. Узагальнення наукових досліджень науковців щодо структури потенціалу, дозволяє виділити наступні його складові: виробничий, трудовий, інформаційний, науково-технічний, маркетинговий, інвестиційний, управлінський тощо. Стан кожної складової економічного потенціалу та його узагальнююча характеристика передбачає вивчення стану економіки в цілому та дослідження основних соціально-економічних показників галузей та підприємств, як їх структурних одиниць.

Аналіз геополітичних та економічних характеристик України дозволив визначити, що величина випуску у ринкових цінах за 2011 рік склав 3,1 трлн. грн. Аналіз структури випуску показав, що найбільшу питому вагу в ньому має валова додана вартість. Але в 2011 році в порівнянні із 1990 роком вона зменшилася на 2,9 в.п., хоча в порівнянні із 2000р. вона збільшилася на 0,3 в.п.

При дослідженні структури валової доданої вартості за видами економічної діяльності було визначено, що на підприємствах сільського господарства, мисливства та переробної промисловості суттєво зменшилась питома вага валової доданої вартості за період з 1990 по 2011 роки. В 2011 році вона

зменшилася більше ніж в 2 рази в переробній промисловості, та більше ніж 2.5 рази в сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві.

Наступним макроекономічним показником для характеристики економічного потенціалу є обсяг реалізованої продукції в цілому та за видами економічної діяльності (табл.1).

Таблиця 1.

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2010-2012 р.р.

Вид економічної діяльності	Обсяг реалізованої промислової продукції, млн. грн.			Структура реалізованої промислової продукції, %		
	2010р.	2011р.	2012р.	2010р.	2011р.	2012р.
Промисловість	1065851	1331888	1400680	100	100	100
Переробна промисловість	716400,6	868392,4	889496,6	67,2	65,2	63,5
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	193055,6	222387,8	254459,9	18,1	16,7	18,2

* Джерело: розраховано на підставі даних[3]

Аналіз структури реалізованої продукції в 2012 році дозволив зазначити, що 63,5% продукції приходить на переробну промисловість, в яких 18,2% - на харчову[3]. В результаті дослідження визначено, що за цей період обсяги реалізації постійно збільшувалися, але зростання відбувалося не пропорційно по роках. Так збільшення обсягів реалізації в промисловості в 2011р. в порівнянні із 2010р. склало 266037,1 млн. грн. (або на 24,96%) при збільшенні обсягів реалізації переробної промисловості на 151991,8 млн. грн. (або на 21,22%).

Темпи зміни 2012 р. в порівнянні із 2011р. дещо менші, а саме обсяги реалізації промисловості збільшилися на 68792,6млн.грн (або на 5,17%), переробної промисловості – на 21104,2 млн. грн. (або на 2,43%). Більш стабільні темпи зростання обсягів реалізації харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів. Так в 2011р. їх зростання становило 29332,2 млн. грн. (на 15,19%) та в 2012р. – 32072,1 млн. грн. (на 14,42%).

В цілому зростання обсягів реалізації в 2012р. в порівнянні із 2011р. склало: промисловості – на 334829,7 млн. грн. (на 31,41%), переробної промисловості – 173096 млн. грн. (на 24,16%), та виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 61404,3 млн. грн. (на 31,81%). Дослідження динаміки структури дозволило зазначити, що питома вага обсягів реалізації переробної промисловості постійно зменшувалася (в 2011р. в порівнянні із 2010р. – на 2 в.п., а в 2012р. в порівнянні із 2011р. – на 1,7 в.п.). При цьому питома вага обсягів реалізації харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів в 2011р. в порівнянні із 2010р. зменшилося на 1,4 в.п. при збільшенні її в 2012р. в порівнянні із 2011р. на 1,5 в.п.

В 2013 році також спостерігалось збільшення обсягів реалізації. Так обсяги реалізації в промисловості склали – 910253,6 млн. грн., в т.ч. переробної промисловості за січень-жовтень 2013 року становив 610434,9 млн. грн. або 67,0% від загального обсягу реалізації. Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів складає 175992,3 млн. грн., або 19,3% від обсягу реалізації переробної промисловості[3].

Індекси промислової продукції за видами економічної діяльності за січень-жовтень 2012 року до відповідного періоду попереднього року склали 100,5%, а за січень-жовтень 2013 року вони впали на 5,7 в.п. (склали 94,3%).

Обсяги продукції сільського господарства у фактичних цінах за січень-жовтень 2013 року становив 230,5 млрд. грн (збільшився на 26,9 млрд. грн або на 13,21%).

Позитивна динаміка економічних показників залежить від великої кількості чинників, серед яких необхідно виділити активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності, зміну форм власності на підставі застосування новітніх прогресивних інформаційних технологій, що дозволить ефективно керувати та контролювати виробничими процесами тощо.

Однією із основних об'єктивних складових економічного потенціалу, наряду із виробничим потенціалом, є фінансовий потенціал (обсяг власних, позичкових

та залучених фінансових ресурсів підприємства, що знаходиться у його розпорядженні для здійснення поточних і перспективних витрат) [5].

Головною складовою фінансового потенціалу підприємства є інвестиційний потенціал, який являє собою наявні приховані можливості підприємства щодо простого і розширеного відтворення. Інвестиційний потенціал підприємства включає в себе інвестиційні ресурси підприємства, рівень впровадження інновацій, ефективність інноваційних проектів та умови реалізації інноваційних проектів.

Аналіз інвестиційної діяльності підприємств України показав, що за період за січень-вересень в 2011 та 2012 роках спостерігався приріст капітальних інвестицій на 18,8% та 8,5% відповідно[4]. Приріст прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в 1995 р. склав 413,4 млн. дол. США, а в 2012р. – 4128,5 млн. дол. США. Найбільший приріст спостерігався в 2007р. (7935,4 млн. дол. США) та 2005р. (7843,1 млн. дол. США). За період з січня по вересень 2012р. приріст прямих інвестицій склав 1270,2 млн. дол. США, хоча торік він дорівнював – 2599,6 млн. дол. США за цей же період. Така динаміка спостерігається при темпах росту обсягів інвестицій у відсотках до початку року в 2012р. – 108,2%, а за січень-вересень 2013р. – 102,3%. Хоча в 2005 році цей темп дорівнював 186,7%.

Найбільші країни-інвестори на 1 жовтня 2013 року Кіпр – 18712,0 млн. дол. (33,1%), Німеччина – 6194,8 млн. дол. (11,0%), Нідерланди – 5504,0 млн. дол. (9,7%), Російська Федерація – 3842,1 млн. дол. (6,8%)[4].

Суттєвою характеристикою стану інвестиційної діяльності є динаміка та структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності (табл.2).

За даними таблиці 2 можна зробити висновки, що загальний обсяг капітальних інвестицій за період з 2010-2012р.р. постійно збільшувався. Зростання загальної величини капітальних інвестицій в 2011р. в порівнянні із 2010р. склав 70871,7 млн. грн. (137,5%), а в 2012р. в порівнянні із 2011р. – 33759,6 млн. грн.(113%). Збільшення їх величини в 2012р. в порівнянні із 2010 р. дорівнює 104631,3 млн. грн. (більше ніж в 1,5 рази). Питома вага капітальних

інвестицій в промисловість склала 29,44%, 34,25% та 35,13% відповідно в 2010, 2011 та 2012 роках.

Таблиця 2.

Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності

Вид економічної діяльності	Обсяги капітальних інвестицій, млн. грн.			Структура капітальних інвестицій, %		
	2010р.	2011р.	2012р.	2010р.	2011р.	2012р.
Усього	189060,6	259932,3	293691,9	100	100	100
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	12061,6	17005,4	19362,9	6,38	6,54	6,59
Промисловість	55661	89033,3	103172,8	29,44	34,25	35,13
Переробна промисловість	30078,8	43084,6	43358,8	15,91	16,58	14,76

* Джерело: розраховано на підставі даних[4]

Суттєвою є питома вага капітальних інвестицій в переробну промисловість - 15,9, 16,6 та 14,8% (відповідно по роках). Збільшення величини капітальних інвестицій в переробну промисловість склало 13005,8 млн. грн. або на 43,24% (в 2011р. в порівнянні із 2010р.), 274,2 млн. грн. або на 0,64% (в 2012р. в порівнянні із 2011р.) та на 13280 млн. грн. або на 44,15% (в 2012р. в порівнянні із 2010р.).

Загальна величина капітальних інвестицій за січень-червень 2013 року склала 103330,3 млн. грн., в т.ч. в промисловість – 46642,7 млн. грн. (45,14 % від загального обсягу капітальних інвестицій). До вересня 2013 року їх величина збільшилася на 63646,6 млн. грн. і склала 166876,9 млн. грн., з них на капітальний ремонт було використано 10460,0 млн. грн. [3].

Величина інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності в 2011р. склала всього 238174,6 млн. грн., що на 22,4% більше ніж 2010 році. В промисловість було вкладено 86312,8 млн. грн., що становить 36,24% від загального обсягу (це на 30,9% більше ніж в 2010 році). Обсяги інвестицій а переробну промисловість (41299,6 млн. грн.) збільшилися на 7,5% в порівнянні із 2010 роком і склали 17,34% від загального обсягу і 47,85% від обсягу

інвестицій промисловості. За період січень-вересень 2013 року в динаміці капітальних інвестицій також спостерігається позитивна динаміка.

Величина капітальних інвестицій за видами промислової діяльності спрямованих в промисловість склала 70642, млн. грн., в т.ч. у переробну промисловість 29901,8 млн. грн. (42,21% від загального обсягу). У виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 10849,8 млн. грн. (15,32% від загального обсягу або 36,29% від обсягу капітальних інвестицій переробної промисловості). Наявність, структура та обсяги інвестиційних ресурсів суттєво залежать від структури джерел фінансування інвестиційної діяльності, яка дозволяє більш детально визначити форми та методи фінансування інвестиційних проектів (рис.1).

Рис.1. Класифікація основних джерел фінансування реальних інвестицій на підприємствах

Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування за січень-вересень 2011-2013 років нерівнозначна і має відповідну тенденцію (табл. 3). Стан економіки країни на сьогодні такий, що одним з основних джерел інвестування підприємств є власні кошти підприємства. Їх питома вага складає 60,8, 58,6 та 59,7% відповідно в 2010, 2011 та 2012 роках. Але за цей період

збільшилася питома вага кредитів банків та інших позик (на 4,8 в.п. в 2012 р. в порівнянні із 2010р.). При цьому відбулося збільшення і абсолютної величини власних коштів на 32,5% (в 2011р в порівнянні із 2010р.) та на 15,2% (в 2012р в порівнянні із 2011р.). Суттєві зменшення величини інвестиції в 2012р. порівнянні із попереднім роком відбулися за рахунок їх фінансування коштами іноземних інвесторів (на 30% або на 2155,5 млн. грн.).

Таблиця 3.

Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування

	Питома вага, %			Відхилення питомої ваги, в.п.		
	2010	2011	2012	2011-2010	2012-2011	2012-2010
Усього	100	100	100	0	0	0
у т.ч. за рахунок коштів державного бюджету	5,8	7,1	5,8	1,3	-1,3	0
коштів місцевих бюджетів	3,4	3,4	3,1	0	-0,3	-0,3
власних коштів підприємств та організацій	60,8	58,6	59,7	-2,2	1,1	-1,1
кредитів банків та інших позик	12,3	16,3	17,1	4	0,8	4,8
коштів іноземних інвесторів	2,1	2,8	1,7	0,7	-1,1	-0,4
коштів населення на будівництво власних квартир	2,5	1,7	1,3	-0,8	-0,4	-1,2
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	8,6	5,8	7,5	-2,8	1,7	-1,1
інших джерел фінансування	4,5	4,3	3,8	-0,2	-0,5	-0,7

* Джерело: розраховано на підставі даних[4]

Також необхідно відмітити, що в умовах ринкової економіки дещо стирається межа між власними та залученими джерелами фінансування інвестицій. Позики комерційних структур – залучені кошти – на певному етапі можуть стати власними джерелами фінансування інвестицій підприємств, якщо відбувається погашення додаткової емісії акцій.

При виборі джерел фінансування інвестиційної діяльності питання повинне зважуватися підприємством з урахуванням багатьох факторів: вартості залученого капіталу, ефективності віддачі від нього; співвідношення власного і позикового капіталу, що визначає рівень фінансової незалежності фірми;

ризик, що виникає при використанні того чи іншого джерела фінансування, а також економічних інтересів інвесторів.

Висновки. Таким чином, стан та використання інвестиційного потенціалу підприємства є визначним фактором впливу на розвиток інвестиційного потенціалу системи промислових підприємств. Це в свою чергу при підтримці державного регулювання сприяє формуванню національної інвестиційної системи, що дозволить активізувати інвестиційну активність.

Аналіз сучасного стану макро- та мікроекономічних показників промисловості України в цілому, та підприємств харчової промисловості, дозволив відзначити, що незважаючи на певну позитивну динаміку в багатьох напрямках, залишається велика кількість потенційних можливостей, щодо більш ефективного функціонування суб'єктів господарської діяльності.

Список літератури:

1. Бачевський Б.Є., Заблудська І.В., Решетняк О.О. Потенціал і розвиток підприємства: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
2. Добикіна О.К., Рижиков В.С. Касьянюк С.В., Кокотко М.Є. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 208с.
3. Статистичний бюлетень про основні показники роботи промисловості України за січень-грудень 2012 р. Відповідальний за випуск І.С. Петренко. – К.: Державний комітет статистики України, 2013. – 148 с.
4. Статистичний щорічник України за 2012 рік. [За редакцією О. Г. Осауленка]. – К.: Державний комітет статистики України, 2013. – 563 с.
5. Федонін О.С., Репіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 316 с.